

Inspektion vid Sundsvalls tingsrätt den 4–6 mars 2014

Inledning

Den 4–6 mars 2014 genomförde justitieombudsmannen Lars Lindström tillsammans med byråchefen Carina Bring Sjögren och föredragandena Erika Bergman, Cecilia Melander, Erika Enlund och Lena Lindbäck en inspektion vid Sundsvalls tingsrätt.

Ett antal mål och ärenden granskades och torsdagen den 6 mars 2014 hölls en översiktlig genomgång med tingsrättens personal då iakttagelserna redovisades.

Inledande samtal

JO mottogs tisdagen den 4 mars 2014 av lagmannen AA, rådmannen BB, tingsnotarien CC, samordnande domstolshandläggaren DD och tf. registratorn EE. De lämnade en redogörelse för förhållandena vid tingsrätten och uppgav i huvudsak följande.

AA är, förutom tingsrättens lagman, även myndighetschef för Hyresnämnden och arrendenämnden i Sundsvall och Rättshjälpsmyndigheten, som finns i samma byggnad som tingsrätten. Tingsrätten är för närvarande indelad i två målenheter och en enhet för beredning, vilken är gemensam för de båda målenheterna. Brottmål, tvistemål, domstolsärenden, konkurser och företagsrekonstruktioner handläggs vid båda målenheterna. Det finns även en administrativ enhet som är gemensam för de tre myndigheterna.

Tingsrätten har under en lång period varit underbemannad. Under elva månader var domstolen utan lagman innan AA tillträdde i september 2012. Tingsrätten har haft svårt att rekrytera rådmän. Under åren 2012 och 2013 skedde dock flera rekryteringar, bl.a. av en rådmän, en chefsadministratör och personal till den administrativa enheten. Framöver hoppas domstolen kunna rekrytera bl.a. två rådmän, en huvudregistrator och en ytterligare domstolsvärd.

Sedan våren 2013 genomgår tingsrätten ett omfattande utvecklingsarbete i samarbete med Domstolsverket. I december 2013 presenterade en arbetsgrupp ett förslag till en handlingsplan. Utvecklingsarbetet syftar bl.a. till att skapa en tydlig beslutsprocess, fastställa mötes- och informationsstrukturer, minska sårbarheten, uppdatera styrdokument, skapa en klar rollfördelning, skapa strategi och struktur

för kompetensutveckling, skapa en bättre arbetsmiljö, skapa en effektivare brottmålshantering samt uppnå bättre samarbete inom tingsrätten. En ny arbetsordning ska utarbetas för de tre myndigheterna. Arbetet bedrivs med inriktningen att handläggningen av mål och ärenden inom ramen för den dömande verksamheten i framtiden ska ske endast vid en enhet vid tingsrätten. I juni 2014 ska en första utvärdering av verksamhetsutvecklingsarbetet ske.

Från år 2010 och framåt har tingsrätten handlagt flera omfattande brottmål vilka har bundit upp flera domare under långa perioder. Den omständigheten i förening med domarbrist, brist på tingssalar och att åklagarna har haft mycket att göra kan ha bidragit till att flera mål vid tingsrätten har blivit gamla och att omloppstiderna, främst avseende brottmål, har ökat. Under år 2013 har dock balanserna minskat och tingsrätten har gjort en satsning på att avgöra de äldsta målen. Tingsrätten strävar efter att uppnå de mål som regeringen har satt upp angående omloppstider. Det är realistiskt att tro att målen kan nås när den nya organisationen har satt sig och när domstolen är fullt bemannad.

AA överlämnade en sammanställning avseende inkomna, avgjorda och balanserade mål för år 2013.

Efter genomgången visade AA och CC runt i domstolens lokaler.

JO hade före inspektionen fått del av arbetsordning för tingsrätten med bilagor, verksamhetsplan, utbildningsplan och riktlinjer för fiskaler, notarieplan, diarieplan samt handlingsplan och åtgärdsplan för det pågående utvecklingsarbetet vid tingsrätten.

Inspektionens omfattning

Vid granskningen kontrollerades de 40 äldsta pågående brottmålen, de 40 äldsta pågående tvistemålen, de 40 äldsta pågående ärendena, de 30 senast avgjorda brottmålen, de 30 senast avgjorda tvistemålen och de 30 senast avgjorda ärendena. Vidare gick JO igenom de 15 äldsta pågående respektive de 15 senast avgjorda brottmålen, tvistemålen och ärendena som skulle avgöras respektive hade avgjorts av notarier, de 20 senaste häktningsbesluten, de 10 senaste konkursbesluten, de 10 äldsta pågående äktenskapsmålen samt ärenden om hemliga tvångsmedel från åren 2012 och 2013. Dom- och beslutsböcker för år 2012 samt motsvarande sammanställningar för år 2013 granskades stickprovsvis.

Under inspektionen erhöles muntliga upplysningar rörande handläggningen av vissa mål och ärenden. De uppgifter som framkom redovisas inte i detalj i protokollet men har givetvis beaktats vid ställningstagandena.

Följande iakttagelser gjordes.

Tingsrättens arbetsordning

Enligt 15 § första stycket förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion, TI, ska för varje mål och ärende vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Enligt

bestämmelsens tredje stycke ska den närmare ansvarsfördelningen framgå av arbetsordningen.

JO Lars Lindström: Domstolens arbetsordning är från år 2010 och arbetet med en ny arbetsordning pågår. Jag har inte gått igenom den gällande arbetsordningen i detalj men vill ändå påpeka en sak. Brottmål lottas enligt punkt 4.8 som huvudregel på målenhet och fördelas därefter till den domare som ska vara ordförande vid huvudförhandlingen. Enligt min mening bör arbetsordningen kompletteras med en föreskrift om hur denna fördelning av mål mellan domare går till. För en närmare redogörelse för hur en arbetsordning bör utformas när det gäller fördelning av mål och ärenden hänvisar jag till protokollet från min inspektion vid Förvaltningsrätten i Linköping den 26–28 november 2013, vilket är publicerat på JO:s webbplats www.jo.se.

Särskilt om fördelningen av s.k. ungdomsmål

Enligt 25 § första stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL, ska mål i tingsrätt och hovrätt mot den som inte har fyllt tjuogoett år handläggas av lagfarna domare som särskilt har utsetts av domstolen att handlägga sådana mål. Detsamma ska gälla i fråga om nämndemän som anlitas för tjänstgöring i sådana mål. I mål som rör brott på vilket endast böter kan följa får, enligt andra stycket, andra domare och nämndemän anlitas.

Tidigare (fram till den 1 juli 2001) gällde att ungdomsmålen skulle handläggas av domare som med avseende på intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare var särskilt lämpade för uppgiften. Det visade sig emellertid vara mycket svårt för domstolarna att tillämpa lämplighetsrekvisitet varför detta fick utgå när bestämmelsen gavs sin nuvarande lydelse. I förarbetena angavs emellertid att det finns flera fördelar med att handläggningen av ungdomsmål är koncentrerade till vissa domare och rotlar, exempelvis genom att rotelinnehavaren får stor kunskap om de särskilda regler som gäller för just ungdomsmålen och för ungdomars situation i dag, och att det därför alltjämt finns skäl att behålla specialiseringen beträffande ungdomsmål (prop. 2000/01:56 s. 20 f).

JO Lars Lindström: I tingsrättens arbetsordning finns inga föreskrifter om att ungdomsbrottmålen ska handläggas av särskilt utsedda domare och nämndemän på det sätt som föreskrivs i 25 § LUL. Jag förutsätter att tingsrätten snarast vidtar nödvändiga åtgärder för att rätta till det.

Brottmål

Långsam handläggning m.m.

Utsättande av huvudförhandling

Vid granskningen uppmärksammades ett ganska stort antal brottmål där handläggningstiden varit omotiverat lång. Flera mål hade sedan stämning utfärdats blivit liggande under en längre tid innan tingsrätten kallade till huvudförhandling (t.ex. B 1985-11, B 118-12, B 132-12, B 336-12, B 419-12, B 1749-12 och B 2177-12). I bl.a. mål B 132-12 och B 383-12 tog det även lång tid för tingsrätten

att på nytt kalla till huvudförhandling sedan en tidigare utsatt förhandling av någon anledning hade blivit inställd.

JO Lars Lindström: Sedan den 1 januari 2011 finns i regeringsformen, RF, ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid (2 kap. 11 § andra stycket). I brottmål som avser allmänt åtal gäller dessutom enligt 45 kap. 14 § första stycket rättegångsbalken, RB, att rätten ska bestämma tid för huvudförhandling så snart som möjligt. Det är angeläget att domstolen vinnlägger sig om att följa den regeln. Kvaliteten på i varje fall den muntliga bevisningen blir ofta sämre ju längre tid som går. Dessutom utgör dröjsmål med handläggningen en påtaglig olägenhet för den tilltalade och målsäganden som måste leva i ovisshet och oro sig över utgången. Om en planerad huvudförhandling inte kommer till stånd, måste rätten på nytt kalla till huvudförhandling så att målet kan komma till ett avgörande. Om det finns hinder av något slag mot att kalla till huvudförhandling, bör rätten med regelbundna mellanrum ägna uppmärksamhet åt frågan om vad som kan göras för att få huvudförhandlingen till stånd (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, oktober 2013, Zeteo, kommentaren till 45 kap. 14 §).

Jag är medveten om att tingsrätten – av skäl som framgår av det inledande avsnittet i detta protokoll – har haft ett bekymmersamt läge när det gäller handläggningstiderna i brottmål. Det är dock inte acceptabelt att det i flera mål tagit så lång tid innan tingsrätten kallat till huvudförhandling. I mål B 1985-11 och B 118-12 tog det t.ex. mer än två år innan tingsrätten kallade till huvudförhandling. I några av de mål som granskades tog det även – till synes utan att det förelåg några hinder mot att sätta ut målet – lång tid innan tingsrätten kallade till ny huvudförhandling sedan en tidigare planerad huvudförhandling hade blivit inställd. Det är inte heller acceptabelt.

Utfärdande av stämning i brottmål

Vid inspektionen uppmärksammades att det i flera brottmål tog lång tid från det att en ansökan om stämning kom in till tingsrätten till dess att stämning utfärdades.

I tingsrättens mål B 1982-09 kom ansökan om stämning in till tingsrätten den 16 september 2009 och först den 28 januari 2011 – dvs. mer än ett år och fyra månader senare – utfärdade tingsrätten stämning i målet. I mål B 939-13 kom ansökan om stämning in till tingsrätten den 24 april 2013. Därefter vidtogs inga egentliga handläggningsåtgärder förrän den 4 september 2013 då tingsrätten skickade ett föreläggande till en rättspsykiatrisk klinik. Två dagar senare förordnade tingsrätten en offentlig försvarare för den tilltalade och först den 24 september 2013, dvs. mer än fem månader efter det att ansökan om stämning kom in till tingsrätten, utfärdades stämning i målet.

Dröjsmål med utfärdande av stämning uppmärksammades även i bl.a. mål B 1985-11 där ansökan om stämning kom in till tingsrätten den 7 juli 2011 och stämning utfärdades den 13 september 2011, mål B 1396-13 där ansökan om stämning kom in den 24 juni 2013 och stämning utfärdades den 13 augusti 2013 samt i mål B 2615-13 där ansökan om stämning kom in den 10 december 2013 och stämning utfärdades den 2 januari 2014.

JO Lars Lindström: När en stämningsansökan kommer in till rätten ska enligt 45 kap. 8 § RB prövas om ansökan ska avvisas. Denna prövning bör ske snarast och torde i allmänhet göras i anslutning till att stämningsansökan kommer in till rätten. Om ansökan inte avvisas, ska rätten enligt 45 kap. 9 § RB utfärda stämning på den tilltalade att svara på åtalet. Någon tidsfrist för utfärdande av stämning har inte föreskrivits men bestämmelsen torde förutsätta att stämning utfärdas utan dröjsmål. Det är angeläget att så sker, dels av det skälet att den tilltalade inte ska vara ovetande om att åtal väckts, dels eftersom vissa rättsverkningar är knutna till den tidpunkt då den tilltalade delges stämning. Om beslut har fattats att stämning ska utfärdas, bör ett sådant beslut verkställas snarast.

Det är givet att det kan fordras viss tid för överväganden av rättslig art innan beslut om att utfärda stämning kan fattas. Likaså kan ibland, sedan beslut väl fattats, ett visst dröjsmål med att utfärda stämning vara befogat av mera praktiskt betonade skäl, t.ex. därför att kallelse till huvudförhandling ska ske i stämningen och en tingsdag är under planering eller på grund av att ett skadeståndsanspråk avvaktas. I brottmål bör emellertid stämning inte utfärdas senare än inom ett par veckor efter det att stämningsansökan kommit in till rätten (jfr JO 1989/90, s. 30). Om inte någon av nu nämnda situationer är för handen, bör däremot stämning utfärdas utan dröjsmål.

Det är således inte godtagbart att det dröjde så lång tid som i de nu redovisade målen innan stämning utfärdades.

Passiv handläggning på grund av nya misstankar om brott

I tingsrättens mål B 2153-11 kom en ansökan om stämning in den 15 december 2011 med ett yrkande om ansvar för misshandel. Stämning utfärdades under januari 2012 och den 21 maj 2012 kom det in en framställning om förordnande av målsägandebiträde i målet. Av en anteckning i dagboken från den 31 augusti 2012 framgår sedan att den tilltalade enligt åklagaren var misstänkt för flera brott och att utredning pågick. Den 19 juni 2013 tog någon vid tingsrätten kontakt med åklagaren och enligt en anteckning i dagboken från denna dag pågick förundersökningen fortfarande. Tingsrätten skickade därefter ett föreläggande till åklagaren den 7 november 2013 och den 18 december 2013 kom det in en ny ansökan om stämning i målet. Stämning utfärdades och tingsrätten kallade till huvudförhandling i målet.

JO Lars Lindström: Enligt 45 kap. 3 § första stycket RB ska om åtal väckts mot någon för flera brott dessa handläggas i en rättegång. Åtalen får dock handläggas i olika rättegångar om rätten finner en sådan handläggningsmetod lämpligare. Presumtionen för att åtal mot en person för flera brott ska handläggas i en rättegång gäller alltså inte i sådana fall då det enbart förekommer misstankar om ytterligare brottslighet. Det finns därför enligt min mening i regel inte skäl att avvakta med att kalla till huvudförhandling eller att ställa in en planerad huvudförhandling i dessa fall. Tvärtom medför en sådan handläggning ofta att ett slutligt avgörande av målet onödigt drar ut på tiden.

Handläggningen av ett brottmål

Mål B 3217-11 inleddes genom att det den 18 november 2011 kom in tre framställningar om förordnande av offentlig försvarare till tingsrätten. Tingsrätten förordnade samma advokat som offentlig försvarare för de tre misstänkta. Den 21 december 2012 hade det kommit in kopior på godkända strafförelägganden beträffande samtliga misstänkta i målet. Den 27 december 2012 gav den offentliga försvararen in en kostnadsräkning. Målet har sedan legat utan att några handläggningsåtgärder vidtagits förrän den 5 februari 2014 då det antecknades i dagboken bl.a. att "målet är avhängigt beslut i mål B 2281-13". Mål B 2281-13 inleddes den 30 oktober 2013 genom att åklagaren kom in med en begäran om undanröjande av ett strafföreläggande. Som motpart anges en av de misstänkta i tingsrättens mål B 3217-11.

Av inhämtade muntliga uppgifter från den samordnande rådmannen vid målenhet 1 framgick bl.a. följande. Mål B 3217-11 var fram till den 30 oktober 2013 lottat på rotel 9, vilket är lagmannens rotel. I samband med att mål B 2281-13 kom in till tingsrätten kom mål B 3217-11 att omfördelas till målenhet 1. De två målen registrerades även som s.k. sambandsmål. Den samordnande rådmannen kan inte svara på varför B 3217-11 inte blivit avgjort tidigare. Målet borde ha kunnat avslutas redan i början av år 2013. Nu kom målet att uppmärksammas först under handläggningen av mål B 2281-13. Avsikten är att målet ska avgöras så snart som möjligt.

JO Lars Lindström: Efter det att den offentliga försvararens kostnadsräkning kom in den 27 december 2012 borde tingsrätten ha utrett kostnadsyrkandet och skrivit av mål B 3217-11. I stället blev målet liggande utan åtgärd till dess att målet omfördelades den 30 oktober 2013. Det är inte acceptabelt. Det är också anmärkningsvärt att målet inte omedelbart togs till avgörande efter omfördelningen. Jag kan inte se hur avgörandet av målet skulle kunna vara avhängigt av prövningen i mål B 2281-13.

Jag vill med anledning av det inträffade framhålla vikten av att det på tingsrätten finns väl fungerande bevakningsrutiner som säkerställer att handläggningen av mål inte avstannar på det sätt som skett här.

Bevakningar i mål där personefterlysning förekommer

I några brottmål har tingsrätten till polismyndigheten gjort framställningar om s.k. personefterlysningar (bl.a. i mål B 155-11 och 784-11). Målen har sedan lagts på bevakning ett år framåt i tiden. I mål B 155-11 har det t.ex., ungefär ett år efter det att personefterlysningen utfärdades, antecknats i verksamhetsstödet Vera att polisen meddelar att tiden för efterlysningen har gått ut och man kommer överens om att förlänga den med elva månader till januari 2013. Sedan finns inga noteringar i målet förrän den 16 oktober 2013 då tingsrätten skickade en skrivelse till Migrationsverket.

JO Lars Lindström: Personefterlysningar löper normalt ett år. Under det året måste från tingsrättens sida ändå aktiva eftersökningar av den enskilde göras, t.ex. i form av olika registerslagningar. Det bör således finnas rutiner för uppföljning av dessa

mål och för ställningstagande till om efterlysningen ska förnyas eller inte. Eventuellt vidtagna åtgärder bör dokumenteras. Med anledning av handläggningen i mål B 155-11 finner jag även anledning att erinra om vikten av att det i rutinerna ingår att bevaka om åtalspreskription inträder under tiden som efterlysningen ligger kvar.

En fråga om vilandeförklaring

I mål B 1982-09 som gällde åtal för bl.a. skattebrott hade tingsrätten kallat till huvudförhandling den 23 april 2013. Den 15 april 2013 begärde en av de tilltalade att huvudförhandlingen skulle ställas in och att målet skulle förklaras vilande i avvaktan på Högsta domstolens prövning av ett mål. Åklagaren och en medtilltalad hade inte något att erinra mot att huvudförhandlingen ställdes in. Den medtilltalade framställde också ett yrkande om att målet skulle förklaras vilande i avvaktan på Högsta domstolens prövning. Tingsrätten beslutade att ställa in huvudförhandlingen men något beslut i frågan om vilandeförklaring fattades inte.

JO Lars Lindström: Ett yrkande om vilandeförklaring kan beviljas under de förutsättningar som anges i 32 kap. 5 § RB. Framställer en part ett sådant yrkande, har tingsrätten att pröva frågan. Anser en part att ett mål onödigt uppehålls genom ett sådant beslut av rätten får han enligt 49 kap. 7 § RB överklaga beslutet särskilt. Enbart en underlåtenhet att vidta några åtgärder anses däremot inte kunna bli föremål för ett överklagande med stöd av det nämnda lagrummet. Det är således viktigt att en vilandeförklaring kommer till uttryck genom ett formellt beslut. Så borde också ha skett i detta mål.

Prövningen av de subjektiva brottsrekvisiten i några brottmålsdomar

I mål B 1846-12 var den tilltalade åtalad för brott mot lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål bestående i att han uppsåtligen eller av oaktsamhet innehåft ett knogjärn trots att detta inte varit befogat. I domskälen anförde tingsrätten att den tilltalades erkännande vann stöd av övrig utredning i målet varför åtalet var styrkt.

Den tilltalade i mål B 2841-12 var åtalad för att uppsåtligen eller av oaktsamhet ha överskridit en viss hastighetsbegränsning vid förande av personbil. I domen angavs att den tilltalade till polisen hade erkänt att han kört över gällande hastighetsbegränsning och det redogjordes för vad den tilltalade hade uppgett till tingsrätten. I domskälen anförde tingsrätten att det i målet var utrett att den tilltalade hade framfört personbilen på den tid och plats som åklagaren hade angett. Vidare redogjorde tingsrätten för vad som framgick av den bevisning som åklagaren hade åberopat. Tingsrätten angav att det som den tilltalade hade anfört inte föranledde någon annan bedömning och att åtalet därför var styrkt.

I mål B 2285-13 var den tilltalade åtalad för att uppsåtligen eller av oaktsamhet ha kört lastbil utan att använda bilbälte. I domen, som var utfärdad i förenklad form, angavs att den tilltalade hade erkänt gärningen. Av domslutet framgick att den tilltalade dömdes för bilbältesförseelse.

JO Lars Lindström: I 30 kap. 5 § RB meddelas bestämmelser om domens innehåll i brottmål. Häri stadgas bl.a. att en dom ska ange domskälen med uppgift om vad

som är bevisat i målet (första stycket 5). Som ett minimikrav gäller att domskälen ska ge upplysning om de rättsfakta som ligger till grund för domslutet (Ekelöf m.fl., Rättegång V, 8:e uppl., s. 272).

I de ovan angivna åtalen hade åberopats alternativa subjektiva brottsrekvisit – uppsåt eller oaktsamhet. Av domskälen framgår emellertid inte vilket av dessa subjektiva brottsrekvisit som tingsrätten fann styrkt. Det är således oklart om de tilltalade dömts för att ha begått brott uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Mot bakgrund av nu nämnda oklarheter och otydligheter anser jag att de angivna domarna är bristfälliga. Om åklagaren åberopar två alternativa subjektiva rekvisit bör tingsrättens dom innehålla ett ställningstagande till vilket av dessa rekvisit rätten funnit bevisat.

Vad får en tingsnotarie handlägga?

I mål B 2238-13 åtalades en person för ringa narkotikabrott. Han hade tidigare dömts för bl.a. narkotikabrott till fängelse i ett år och sex månader. Från det straffet var han villkorligt frigiven och det nya ringa narkotikabrottet var begånget under prövotiden. Målet handlades av en tingsnotarie utan huvudförhandling och den tilltalade dömdes till dagsböter.

JO Lars Lindström: Enligt 18 § tredje stycket TI får ett förordnande för en tingsnotarie att handlägga brottmål inte avse mål som är omfattande eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet.

Det aktuella målet rörde en sådan situation som regleras i 34 kap. brottsbalken, BrB. I målet fanns det möjlighet för rätten att besluta att det tidigare utdömda fängelsestraffet skulle avse även det nya brottet eller att döma särskilt för det nya brottet. Dessutom fanns möjlighet att förverka villkorligt medgiven frihet. Jag har inga synpunkter på påföljdsvalet. Däremot anser jag inte att det var lämpligt att målet handlades av en tingsnotarie. Jag är dessutom kritisk mot att det i domen inte finns några resonemang om hur tingsrätten tillämpade 34 kap. BrB. I varje fall borde 34 kap. 1 § första stycket 2 BrB ha åberopats, eftersom det uppenbarligen var den bestämmelsen som rätten tillämpade.

Tvistemål

Långsam handläggning m.m. i tre tvistemål

Vid granskningen uppmärksammades ett antal mål där handläggningstiden hade varit omotiverat lång och där handläggningen hade präglats av passivitet och under perioder avstannat helt. Som exempel kan nämnas följande.

Mål T 971-09 anhängiggjordes genom en ansökan om återvinning den 17 april 2009. Sedan en utsatt huvudförhandling ställdes in den 24 maj 2011 stannade handläggningen i princip av helt under ca 20 månader.

I mål T 1527-09 inkom ansökan om stämning den 9 juni 2009. Stämning utfärdades den 15 juni 2009 och ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 9 november 2009. Därefter följde viss skriftväxling fram till oktober 2010. Tingsrättens handläggning stannade sedan av helt under nästan två och ett halvt år.

Tingsrätten avlog i beslut den 11 mars 2013 ett yrkande om avvisning av talan utan att lämna någon upplysning om hur beslutet kunde överklagas.

I mål T 1870-09 inkom ansökan om stämning den 15 juli 2009. Stämning utfärdades den 18 januari 2010. Från den 24 februari 2010 stannade tingsrättens handläggning av helt under drygt tre år. Något sammanträde för muntlig förberedelse har inte hållits i målet.

JO Lars Lindström: Jag beslutar att ta upp tingsrättens handläggning av de tre tvistemålen till utredning i ett särskilt ärende.

Rättens skyldighet att driva förberedelsen framåt

Under inspektionen granskades flera mål där det kunde konstateras att tingsrätten på olika sätt hade brustit i skyldigheten att driva förberedelsen av tvistemål framåt mot ett snabbt avgörande.

I mål T 1636-11 inkom ansökan om stämning den 1 juni 2011. Stämning utfärdades den 21 juni 2011 och den 6 december 2011 hölls sammanträde för muntlig förberedelse. Den 27 februari 2013 uppgav parterna att de avsåg att föra förlikningsförhandlingar. Tingsrätten frågade därefter vid några tillfällen parterna hur förhandlingarna framskred. Den 3 mars 2014 uppgav kändens ombud att det bör stå klart under april 2014 huruvida det finns förutsättningar för en förlikning. Parterna ska enligt en tjänsteanteckning i dagboksbladet återkomma till tingsrätten senast den 30 april 2014, dvs. ca 14 månader efter att frågan om förlikning aktualiserades, med besked om målets fortsatta handläggning.

I mål T 819-12 inkom ansökan om stämning den 4 april 2012. Stämning utfärdades den 11 april 2012. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 20 september 2012. Därefter har en omfattande skriftväxling skett mellan parterna, vilka vid upprepade tillfällen har begärt och beviljats anstånd bl.a. med att komma in med yttranden. Någon tidsplan eller sammanställning har inte upprättats i målet.

I mål T 1138-12 inkom ansökan om stämning den 15 maj 2012. Stämning utfärdades den 24 maj 2012. Efter viss skriftväxling avstannade tingsrättens handläggning helt mellan den 8 november 2012 och den 17 december 2013. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 5 februari 2014, dvs. drygt 20 månader efter att ansökan om stämning inkom. Någon tidsplan eller sammanställning har inte upprättats i målet.

I mål T 1532-12 inkom ansökan om stämning den 5 juli 2012. Stämning utfärdades den 31 augusti 2012. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 14 mars 2013. Därefter har skriftväxling mellan parterna skett och ett fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse är utsatt till den 4 april 2014, dvs. drygt ett år efter det första sammanträdet. Någon tidsplan eller sammanställning har inte upprättats i målet.

JO Lars Lindström: Sedan den 1 januari 2011 finns i RF ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid (2 kap. 11 § andra stycket). Sedan tidigare föreskrivs det i 42 kap. 6 § tredje stycket RB att rätten ska driva

förberedelsen av ett mål med inriktning på ett snabbt avgörande. Denna förpliktelse fullgör rätten främst genom formell processledning som består i olika åtgärder för att styra processens yttre förlopp, men även genom materiell processledning, som bl.a. innebär att rätten ska verka för att tvistefrågorna blir klarlagda. För att kunna fullgöra sin skyldighet är det av vikt att rätten agerar med fasthet i båda nu nämnda avseenden och hela tiden är aktiv under förberedelsen.

Enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket RB ska rätten upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt. En omsorgsfullt upprättad tidsplan medför en uppstramning och effektivisering av förberedelsen och ger såväl parterna som rätten en god överblick över processen och vilka åtgärder som återstår att vidta för att få målet till avgörande (prop. 2004/05:131 s. 132 f).

Ett ytterligare sätt att skapa en god överblick över processen och vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att målet ska bli klart för avgörande är att i enlighet med 42 kap. 16 § RB göra en skriftlig sammanställning av parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som dessa grundas på. En sådan sammanställning skapar förutsättningar för en koncentrerad och effektiv huvudförhandling. Arbetet med sammanställningen tvingar parterna att precisera sina ståndpunkter. En välskriven sammanställning kan också många gånger vara till stor hjälp vid domskrivningen (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 1 april 2013, Zetee, kommentaren till 42 kap. 16 § RB).

När ett skriftligt svaromål har kommit in är presumtionen att ett sammanträde för muntlig förberedelse ska hållas (se 42 kap. 9 § tredje stycket RB). Om förberedelsen i för stor utsträckning bedrivs på så sätt att en skrivelse från den ena parten översänds till motparten med föreläggande att komma in med skriftligt yttrande inom viss angiven tid finns det risk att domstolen blir en "brevlåda" för parternas skriftväxling. Handläggningstiden kan i många mål förkortas om rätten i större utsträckning tillämpar en ordning med muntlig förberedelse i syfte att klarlägga parternas ståndpunkter.

Det är även viktigt att rätten vid behov använder sig av de möjligheter att påskynda målet som RB tillhandahåller. Som exempel kan nämnas s.k. stupstocks-förelägganden eller möjligheten att meddela att förberedelsen vid viss senare tidpunkt ska anses vara avslutad (42 kap. 15 och 15 a §§ RB) liksom möjligheten att hålla ytterligare ett eller flera sammanträden för muntlig förberedelse i situationer då parternas processföring gör det svårt att effektivt driva förberedelsen framåt genom ett skriftligt förfarande.

I flera mål, t.ex. mål T 819-12, T 1138-12 och T 1532-12, hade någon tidsplan inte upprättats trots att det inte kunde sägas vara obehövligt. I flera mål hade det också, enligt min uppfattning, varit till fördel för handläggningen om en sammanställning hade gjorts. Jag vill därför framhålla att dessa åtgärder bidrar till att effektivisera handläggningen av tvistemålen.

I ett antal mål, t.ex. mål T 819-12 och T 1532-12, hade rätten enligt min uppfattning tillåtit en alltför omfattande skriftväxling. Efter det första sammanträdet för

muntlig förberedelse i mål T 1532-12 pågick skriftväxling under drygt ett år innan ett fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse sattes ut. Det sammanträdet är planerat att hållas den 4 april 2014, dvs. 21 månader efter att målet anhängiggjordes vid tingsrätten. Tingsrätten vidtog i huvudsak inga andra åtgärder under denna period än att vidarebefordra parternas yttranden och bevilja parterna anstånd. I mål T 819-12 har skriftväxling mellan parterna pågått sedan sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 20 september 2012. Någon huvudförhandling var vid tidpunkten för inspektionen inte utsatt. Jag anser att domstolen i dessa fall i princip har fungerat som en sådan ”brevlåda” som jag beskrev ovan. Jag vill här återigen betona tingsrättens skyldighet att vara aktiv under handläggningen och att driva förberedelsen framåt mot ett avgörande. Ett stort antal anstånd, även kortare sådana, riskerar naturligtvis att medföra att målets handläggningstid förlängs i inte oväsentlig mån. Jag anser därför att det finns skäl för domstolen att iakttä restriktivitet med beviljande av anstånd.

I mål T 1636-11 låg tingsrättens handläggning av målet i princip helt nere under ca 14 månader i avvaktan på utfallet av parternas förlikningsdiskussioner. Rätten ska visserligen enligt 42 kap. 17 § RB verka för att parterna förlikas och det är inte ovanligt att parterna i ett tvistemål anger att förlikningsförhandlingar pågår och att målets handläggning bör avvakta resultatet av dessa förhandlingar. När parternas diskussioner ännu efter någon tid inte har gett resultat, såvitt tingsrätten kan bedöma, kan det ofta vara lämpligt att rätten vidtar någon åtgärd. Rätten kan t.ex., efter samråd med parterna, kalla till ett sammanträde för muntlig förberedelse. Vid ett sådant kan, under rättsens ledning, parternas ståndpunkter och förutsättningar för en samförståndslösning utredas.

I vissa mål tog det lång tid innan ett sammanträde för muntlig förberedelse sattes ut. I mål T 1138-12 dröjde det drygt 20 månader från det att ansökan om stämning inkom till tingsrätten till dess ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls. Det får i många fall antas vara till fördel för handläggningen av ett mål att ett sammanträde hålls i ett tidigt skede.

Tidsutdräkt m.m. i fem tvistemål i vilka rätten har beslutat om särskild medling

Målen T 1086-10, T 973-11, T 1463-11, T 2223-11 och T 2245-11 anhängiggjordes vid tingsrätten genom överlämnande från Kronofogdemyndigheten under åren 2010 och 2011. I beslut den 12 december 2012 förordnade tingsrätten en särskild medlare i målen. Akterna skickades samma dag till medlaren. Den 27 februari 2014, dvs. drygt 14 månader efter förordnandet, uppgav medlaren till tingsrätten och parterna att ett sammanträde inför honom kommer att hållas den 21 mars 2014. I mål T 1086-10 förordnades medlaren trots att den ena parten inte hade yttrat sig över om han samtyckte till det.

JO Lars Lindström: Enligt 42 kap. 17 § andra stycket RB får rätten besluta om särskild medling i dispositiva tvistemål om parterna samtycker till det. Rätten ska i sådant fall förelägga parterna att inställa sig till ett särskilt sammanträde inför en

medlare som förordnas av rätten. Rätten ska också ange inom vilken tid medlingen senast ska vara slutförd.

Sedan rätten hade beslutat om särskild medling i målen T 1086-10, T 973-11, T 1463-11, T 2223-11 och T 2245-11 avstannade rättens handläggning. Rätten förelade inte parterna att inställa sig till ett särskilt sammanträde inför medlaren och angav inte heller inom vilken tid medlingen senast skulle vara slutförd. Rättens underlåtenhet i dessa avseenden måste antas ha bidragit till att handläggningen av målen har dragit ut på tiden. Jag finner därför anledning att framhålla vikten av att rätten i samband med beslut om särskild medling uppfyller det som åligger den enligt 42 kap. 17 § andra stycket RB. Dessutom måste rätten vid val av medlare ta hänsyn till om medlaren har möjlighet att utföra sitt uppdrag inom rimlig tid. Jag vill också erinra om att rättens ansvar för att driva ett mål fram mot ett avgörande inom skäligen tid inte upphör sedan rätten har beslutat om särskild medling.

Lagens krav på att parterna ska samtycka till särskild medling motiveras av att utsikterna till en framgångsrik medling inte kan antas vara särskilt goda om parterna inte är villiga att medverka. Dessutom har parterna en ovillkorlig rätt att få sin sak prövad i domstol. För att inte riskera att medlingsförfarandet endast kommer att innebära att handläggningen drar ut på tiden är det viktigt att rätten noga överväger vilka mål som är lämpliga för särskild medling och endast beslutar om sådan i de mål i vilka samtliga parter har samtyckt till det. I mål T 1086-10 borde rätten därför, då den ena parten inte uppgett om han samtyckte till medling, inte ha beslutat om sådan.

Fråga om vilandeförklaring i två tvistemål

I mål T 1637-08 inkom ansökan om stämning den 26 juni 2008. Stämning utfärdades den 1 juli 2008 och genstämning den 19 februari 2009. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 3 november 2009 och den 14 april 2011. Den 21 juni 2011 uppgav en av parterna att parterna hade ingått ett förlikningsavtal som bl.a. gick ut på att parterna skulle återkalla sin respektive talan vid tingsrätten när Lantmäteriet hade meddelat beslut med anledning av en mellan parterna ingången överenskommelse om fastighetsreglering. Parten begärde också att tingsrätten skulle avvakta med målets handläggning till dess Lantmäteriet hade meddelat beslut i frågan om fastighetsreglering. Sedan den andra parten den 20 oktober 2011 uppgett sig inte ha något att erinra mot att målet vilade i avvaktan på Lantmäteriets beslut avstannade tingsrättens handläggning av målet. Tingsrätten frågade parterna vid några tillfällen hur långt lantmäteriförrättningen hade framskridit men fattade inte något beslut om att förklara målet vilande i avvaktan på Lantmäteriets beslut. Vid tidpunkten för inspektionen hade målet ännu inte avgjorts.

Mål T 1976-12 anhängiggjordes vid tingsrätten den 5 september 2012 genom överlämnande från Kronofogdemyndigheten. I överlämnandeskriften begärde och beviljades käranden anstånd med att utveckla talan i målet i avvaktan på att en dom eller ett beslut angående en preskriptionsinvändning skulle meddelas av Kammarrätten i Sundsvall. Käranden begärde och beviljades därefter vid upprepade tillfällen anstånd i avvaktan på kammarrättens avgörande. I det senaste anstånds-

beslutet beviljades kändan anstånd från den 4 december 2013 till den 30 april 2014. Förutom att anstånd har beviljats och att tingsrätten har kontaktat Kammarrätten i Sundsvall vid ett tillfälle har tingsrätten inte vidtagit någon handläggningsåtgärd i målet sedan det anhängiggjordes för ca ett och ett halvt år sedan.

JO Lars Lindström: Anser en part att ett mål onödigt uppehålls genom ett beslut av rätten, får han enligt 49 kap. 7 § RB överklaga beslutet särskilt. En part har således möjlighet att få till stånd en överprövning av bl.a. beslut om vilandeförklaring. Enbart en underlåtenhet att vidta några åtgärder anses däremot inte kunna bli föremål för ett överklagande med stöd av det nämnda lagrummet. Om handläggningen i praktiken kommer att avstanna under längre perioder, t.ex. i avvaktan på ett avgörande från en annan domstol eller från en myndighet, är det därför viktigt att en vilandeförklaring kommer till uttryck genom ett formellt beslut. Så borde ha skett i mål T 1637-08 och T 1976-12.

Utfärdande av stämning i ett familjemål

Mål T 2244-12 inleddes i början av oktober 2012. I en kompletterande stämningansökan, som kom in till tingsrätten den 20 november 2012, framställdes interimistiska yrkanden om vårdnad och umgänge. På tingsrättens åtgärdsblad fanns ett antecknat handläggningsbeslut från den 23 november (årtal inte angivet) om att utfärda stämning. Därefter tog det sex veckor innan stämning utfärdades den 3 januari 2013. Dessförinnan begärde tingsrätten in ett yttrande från socialnämnden angående umgängesstöd. Yttrandet kom in till tingsrätten den 20 december 2012.

JO Lars Lindström: När en stämningansökan kommer in till rätten ska rätten, om ansökningen är ofullständig, förelägga kändan att avhjälpa bristen (42 kap. 3 § RB). Därefter ska enligt 42 kap. 4 § RB prövas om ansökan ska avvisas. Om ansökan inte avvisas ska rätten enligt 42 kap. 5 § RB utfärda stämning på svaranden att svara på käromålet. Någon tidsfrist för utfärdande av stämning har inte föreskrivits men bestämmelsen torde förutsätta att stämning utfärdas utan dröjsmål. Det är angeläget att så sker, bl.a. av det skälet att svaranden inte under någon längre tid bör hållas ovetande om att talan har väckts mot honom eller henne. Det är givetvis särskilt angeläget med en skyndsam handläggning i de fall kändan framställt interimistiska yrkanden. Om beslut har fattats att stämning ska utfärdas, bör ett sådant beslut verkställas snarast.

Det är således inte godtagbart att det dröjer så lång tid som i det nu redovisade målet innan stämning utfärdas. Vidare borde tingsrätten inte ha inhämtat ett yttrande från socialnämnden innan stämning hade utfärdats.

Rättelse och komplettering av tvistemålsdomar

Vid granskningen uppmärksammades två tvistemålsdomar i vilka den dömande domaren fattat beslut om rättelse (mål T 2067-13) respektive komplettering (mål T 391-12) av domslutet. Besluten saknade överklagandehänvisning.

JO Lars Lindström: Av 17 kap. 15 § första stycket RB framgår att rätten får besluta om rättelse om den finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar

oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende. Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom sex månader från det att avgörandet vann laga kraft (17 kap. 15 § andra stycket RB).

Jag har tidigare berört frågan om rättelse av domar i ett beslut meddelat den 29 februari 2012 (se JO 2012/13 s. 55). Av det beslutet med däri gjorda hänvisningar framgår bl.a. att ett beslut om rättelse är att anse som ett slutligt beslut. Detsamma gäller ett beslut om komplettering. Eftersom det gick att överklaga båda besluten (49 kap. 3 § första stycket och 52 kap. 1 § RB) skulle tingsrätten i besluten ha angett hur den som ville överklaga skulle gå tillväga (17 kap. 12 § andra stycket RB).

Ränta på rättegångskostnader

I en tredskodom den 5 mars 2013 i mål T 1295-12 förpliktade tingsrätten den tappande parten att betala motpartens rättegångskostnader.

JO Lars Lindström: Enligt 18 kap. 8 § andra stycket RB ska ersättning för rättegångskostnad även innefatta ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen då målet avgörs till dess betalning sker. Tingsrätten skulle därför ha förpliktat den tappande parten att även betala sådan ränta på de angivna rättegångskostnaderna.

Andra frågor om ränta

I en tredskodom den 20 september 2013 i mål T 1596-13 förpliktade tingsrätten svaranden att till käranden betala ett visst kapitalbelopp ”jämt ränta” på vissa belopp under vissa angivna tidsperioder till dess betalning sker.

I fyra andra tvistemål (T 1503-12, FT 472-13, T 1580-13 och T 2649-13) angavs det i domsluten att svaranden förpliktades betala ett visst kapitalbelopp samt ränta med en viss angiven procentsats från vissa angivna datum.

JO Lars Lindström: I domslutet för mål T 1596-13 har tingsrätten inte angett vilken räntesats som avsågs, vilket tingsrätten givetvis borde ha gjort. När tingsrätten i en dom, såsom i de fyra andra tvistemålen, förpliktar tappande part att betala ränta på ett kapitalbelopp bör rätten inte bara ange räntesatsen utan även vilken slags ränta som avses, t.ex. årlig ränta. Så har inte skett i de nämnda tvistemålen.

Prövningen i ett familjemål

Mål T 1444-12 avsåg vårdnad om barn m.m. Tingsrätten meddelade dom i målet den 8 mars 2013. Parterna hade under förberedelsen träffat en överenskommelse i enlighet med det som angavs i domslutet. Som punkt 2 b i domslutet angavs följande: ”[...] ska vara folkbokförd hos [...]”.

JO Lars Lindström: Det finns inga regler i föräldrabalken, FB, som ger domstolen möjlighet att fatta det beslut som anges i punkten 2 b i domslutet. I frågor rörande folkbokföring är Skatteverket beslutande myndighet (34 § folkbokföringslagen [1991:481]). Domstolen borde således inte ha fattat beslutet, även om innehållet var i enlighet med föräldrarnas vilja. Föräldrarnas överenskommelse kunde naturligtvis ha protokollförts, men alltså inte fått formen av ett beslut från

tingsrätten. Det kan även tilläggas att den nya bestämmelsen i 7 a § folkbokföringslagen, som trädde i kraft den 1 januari 2014 och som ger möjlighet för vårdnadshavare som är överens att i vissa fall bestämma hos vem av dem ett barn ska folkbokföras, inte förändrar det jag nyss anför.

Ärenden

Handläggningen av ett antal ärenden om anordnande av godmanskap

Vid inspektionen uppmärksammades ett antal öppna ärenden om anordnande av godmanskap i vilka överförmyndarnämnden, sedan den förelagts att yttra sig över ansökan, tillstyrkt att godmanskap anordnades för den enskilde samt angett att nämnden i dagsläget inte hade något förslag på god man utan bad att återkomma när förslag fanns (se t.ex. Ä 1306-12, Ä 2186-12, Ä 2429-12 och Ä 2637-12). Utöver att det av handlingarna framgick att tingsrätten i vissa av dessa ärenden då hade vänt sig till den enskilde för att efterhöra om han eller hon hade något förslag på lämplig god man så har tingsrätten inte vidtagit några andra handläggningsåtgärder i den här delen än att domstolen efter viss tid återigen kontaktat överförmyndarnämnden med en förfrågan om det finns något förslag på lämplig god man.

JO Lars Lindström: Det är angeläget att den som behöver hjälp av en god man med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person kan få den hjälpen utan dröjsmål. Det huvudsakliga utredningsansvaret i ett ärende om anordnande av godmanskap ligger hos tingsrätten. Bestämmelser som närmare reglerar utredningsansvaret återfinns i 11 kap. 16–17 §§ FB. Det finns ingen skyldighet för överförmyndarna att lämna förslag på lämplig person för ett uppdrag som god man. Däremot är det lämpligt att de bistår tingsrätterna med sådana förslag eftersom de måste anses ha betydligt större möjligheter än tingsrätterna att hitta ställföreträdare och att göra de kontroller som bör föregå ett sådant förordnande (se JO 2013/14, s. 573). Med anledning av tingsrättens handläggning i de nu aktuella ärendena vill jag dock erinra om att det alltjämt ytterst är domstolen som har ansvaret för att inhämta den utredning och vidta de åtgärder som krävs för att kunna ta ställning i ärendet.

Handläggningen av frågor kring en boutredningsmans redovisnings-skyldighet enligt 19 kap. 14 a § ärvdabalken, ÄB

I tingsrättens ärende Ä 881-09 förordnades den 27 maj 2009 FF att som boutredningsman förvalta dödsboet efter GG. Av handlingarna i ärendet framgår att tingsrätten den 2 mars 2012 uppmanade FF att senast den 16 mars 2012 inkomma med underrättelse om vem som hade fått redovisning för medelsförvaltningen för åren 2009-2011. Den 15 mars 2012 kom FF in med ett yttrande till tingsrätten. Av en tjänsteanteckning från den 14 juli 2012 framgår att FF ännu inte hade redovisat medelsförvaltningen för de angivna åren samt att tingsrätten uppmanade FF att höra av sig till tingsrätten så fort hon hade gjort det. Tingsrätten lade sedan upp ett ärende angående föreläggande om fullgörande av underrättelseskyldighet (Ä 2087-12). Inom ramen för det ärendet förelade tingsrätten den 24 september 2012 FF att senast 14 dagar från delgivning komma in

med underrättelse om vem som hade tillställts årsredovisning för åren 2009-2011. I föreläggandet angavs vidare att FF kunde förpliktas att betala 2 000 kr i vite om ingen underrättelse kom in inom den föreskrivna tiden. FF delgavs föreläggandet den 25 september 2012. Därefter framgår inte att det vidtagits några åtgärder i ärendet förrän FF den 3 januari 2014 kom in med ett yttrande. Enligt beslut den 27 februari 2014 förelade tingsrätten återigen FF att inom två veckor från delfäendet av beslutet inge underrättelse enligt 19 kap. 14 a § ÄB för åren 2009-2011. I beslutet angavs att om FF underlät att komma in med underrättelse så kunde hon komma att förpliktas att till staten betala ett vite om 2 000 kr.

FF förordnades även den 26 november 2009 att som boutredningsman förvalta dödsboet efter HH (tingsrättens ärende Ä 2752-09). Den 15 mars 2012 inkom FF med en redogörelse för vilka åtgärder som hon hade vidtagit sedan förordnandet. Yttrandet är diariefört som ”underrättelse om redovisning – 2009-11”. Av yttrandet framgår att FF hela tiden haft kontakt med dödsbodelägarna men det framgår inget om FF:s redovisning för medelsförvaltningen. Den 3 september 2013 uppmanades FF att senast den 17 september inkomma med underrättelse om vem som hade fått redovisning för medelsförvaltningen för år 2012. Den 3 januari 2014 kom FF in med ett yttrande. Av detta framgick inte något om hennes redovisning för medelsförvaltningen. Tingsrätten lade då upp ett särskilt ärende angående föreläggande om fullgörande av underrättelseskyldighet (Ä 445-14). Enligt beslut den 27 februari 2014 förelade tingsrätten FF att inom två veckor från delfäendet av beslutet inge underrättelse enligt 19 kap. 14 a § ÄB för år 2012. I beslutet angavs att om FF underlät att komma in med underrättelse så kunde hon komma att förpliktas att till staten betala ett vite om 2 000 kr.

JO Lars Lindström: Enligt 19 kap. 14 a § ÄB ska en boutredningsman före den 1 april varje år tillställa minst en av dödsbodelägarna en redovisning för medelsförvaltningen under föregående år. Övriga dödsbodelägare samt rätten ska samtidigt underrättas om vem eller vilka av dödsbodelägarna som har tillställts årsredovisningen. Det ankommer på rätten att kontrollera att boutredningsmannen fullgör sin årliga redovisningsskyldighet.

Jag beslutar att till utredning i ett särskilt ärende ta upp frågan om tingsrättens handläggning av FF:s redovisningsplikt enligt 19 kap. 14 a § ÄB.

Hemliga tvångsmedel

Akterna i ett antal ärenden avseende s.k. hemliga tvångsmedel granskades.

Offentligt ombud

I ett av de granskade ärendena som avsåg hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation var det inte något offentligt ombud närvarande vid sammanträdet och det offentliga ombudet hade inte heller fått tillfälle att yttra sig på något annat sätt innan beslut fattades. I protokollet från sammanträdet anges bara att det inte fanns något offentligt ombud tillgängligt. Av handlingarna framgick dock att ett offentligt ombud hade fått ta del av handlingarna i efterhand.

JO Lars Lindström: I 27 kap. 28 § RB föreskrivs att rätten, när en ansökan om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har kommit in till rätten, så snart som möjligt ska utse ett offentligt ombud samt att det offentliga ombudet ska närvara vid sammanträdet. När det gäller ärenden om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som är så brådskande att ett dröjsmål allvarligt skulle riskera syftet med sammanträdet får dock sammanträde hållas och beslut fattas utan att ett offentligt ombud har varit närvarande eller annars fått tillfälle att yttra sig.

Om rätten anser att det finns förutsättningar att tillämpa den restriktiva undantagsregeln för brådskande fall, bör skälen till detta anges på lämpligt sätt i protokollet.

Dokumentation

Ett beslut om hemliga tvångsmedel bygger i allmänhet på en promemoria från polisen. I granskningen noterades exempel på ärenden där promemorian var så kortfattad att den inte kunde ge underlag för ett ställningstagande att det förelåg skälig misstanke.

JO Lars Lindström: Det är i de nu granskade fallen bl.a. ett krav att någon är skälig misstänkt för ett brott för att man ska få använda tvångsmedel. Tingsrätten har i dessa fall gett tillstånd till att använda hemliga tvångsmedel och jag får utgå från att det vid sammanträdet lämnades muntliga upplysningar till utfyllnad av de knapphändiga redovisningarna i polisens promemorior men att dessa muntliga upplysningar inte har dokumenterats. Jag vill därför understryka vikten av att muntlig information som lämnas vid förhandlingen också dokumenteras i rättens protokoll.

Några frågor om dom- och beslutsböcker

I samband med granskningen av dom- och beslutsböcker och motsvarande sammanställningar återfanns i pärnarna med domar, som senare skulle föras samman i inbundna böcker, en tvistemålsdom (mål T 2043-11) där tingsrätten hade stadfäst den förlikning som parterna träffat mellan sig enligt förlikningsavtal. I domslutet hänvisades till "bilaga 1". Bilagan fanns inte med i pärmen.

Vidare återfanns en brottmålsdom (mål B 3304-11) med tillhörande "Bilaga 1" som enligt förordnande i domslutet innehöll sekretessbelagda identitetsuppgifter.

I pärnarna med beslut återfanns ett stort antal i protokollsform uppsatta slutliga beslut i ärenden gällande förordnande av särskild företrädare för barn (se t.ex. Ä 2765-12, Ä 2405-13, Ä 2550-13 och Ä 2555-13). Protokollen och de där i intagna besluten innehöll identitetsuppgifter som enligt förordnande i besluten omfattades av sekretess.

JO Lars Lindström: Enligt 32 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol ska domar årsvis föras samman i inbundna böcker. Detsamma gäller utslag och sådana slutliga beslut som sätts upp särskilt. Slutliga beslut som inte sätts upp särskilt ska årsvis föras samman i beslutsböcker. Uppgifter för vilka det gäller sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska inte tas in i böckerna.

Eftersom det i den ovan nämnda tvistemålsdomen fanns en bilaga som var en del av domslutet borde bilagan ha funnits med i pärmen. Jag förutsätter att tingsrätten ombesörjer att bilagan kommer att finnas med i den inbundna domboken.

Vad gäller brottmålsdomen erinrar jag om att de sekretessbelagda uppgifterna i bilagan inte ska tas in i den kommande inbundna domboken.

Besluten i ärendena rörande förordnande av särskild företrädare för barn är slutliga beslut som inte har satts upp särskilt. Sådana beslut ska som ovan nämnts årsvis föras samman i beslutsböcker. Det finns dock inget krav på att böckerna ska vara inbundna. Jag erinrar om att uppgifter för vilka det gäller sekretess inte ska tas in i beslutsböckerna och jag förutsätter att tingsrätten ser till att så inte sker framöver.

Vid protokollet

Erika Enlund

Justerat den 8 april 2014

Lars Lindström